

Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelu lasten liikuntaseuratoiminnasta

Aika: Tiistai 7.3.2017 klo 12.30–15.30

Paikka: Säätytalo, Helsinki

Osallistujat:

Aarresola Outi, Kilpailu- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU
Berg Päivi, Nuorisotutkimusverkosto
Helander Merike, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Hujala Anne, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Huttunen Timo, Suomen Palloliitto
Iivanainen Tatu, Taekwondoliitto
Jussila Anne-Mari, UKK-instituutti
Koski Pasi, Turun yliopisto
Kurttila Tuomas, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Laakso Nina, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry
Laine Kaarlo, Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikkö LINET
Liedes Juha, Lasten liikunnan tuki ry
Lönngqvist Mira, Helsingin Jalkapalloklubi
Paajanen Minna, Valtion liikuntaneuvosto
Peltola Marja, Nuorisotutkimusverkosto
Pirttijärvi Anssi, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Ståhl Timo, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Sääkslahti Arja, Olympiakomitea
Tuukkanen Terhi, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Virta Sari, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila avasi tilaisuuden ja käytiin esittelykierron. Sen jälkeen päästiin alustuksiin, joista ensimmäisen piti Kaarlo Laine LINET-tutkimusyksiköstä. Laine korosti alustuksessaan sitä, että lapsiystävälliseen liikuntaseuratoimintaan on vielä matkaa. Lapsioikeudellinen näkökulma on liikuntakentällä vielä aika tuntematon ja tietoaukkoja lasten liikuntaharrastamisen suhteen on erityisesti alle kouluikäisten lasten kohdalla. Lasten kokemustiedon käyttö on vähäistä. Pohtimista kaipaisi myös kasvatusvastuu, jota monet vanhemmat ovat siirtämässä liikuntaseuroille.

Tämän jälkeen Arja Sääkslahti Olympiakomiteasta esitteli organisaationsa näkökulman lapsiystävälliseen liikuntaseuratoimintaan. Olympiakomitea korostaa lasten liikunnassa mm. monipuolisuutta, leikillisyyttä, terveellisiä elämäntapoja, lähiliikuntapaikkoja, lapsen kehityksen huomioimista sekä lasten kuuntelemista ja kunnioittamista. Mitä pienemmät lapset ovat kyseessä, sitä taitavampia ohjaajia tarvittaisiin.

Kolmannen alustuksen piti Mira Lönngqvist Helsingin Jalkapalloklubista. Hän antoi käytännön esimerkin lapsiystävällisestä liikuntaseuratoiminnasta esittelemällä HJK EAST P05 -joukkueen toimintaa, jossa hän

toimii vapaaehtoisena apulaisvalmentajana. Joukkueessa huomioidaan lasten tasavertainen osallistuminen ja yhdenvertaisuus. Oheistoimintaa pidetään tärkeänä ja jokaista lasta kannustetaan erilaisista tavoitteista huolimatta. Joukkue on ollut mukana erilaisissa kampanjoissa, mm. Suomen Palloliiton ”Kannusta mua!” -kampanjassa sekä ”Pelaajat päättää” -viikolla.

Alustusten jälkeen jokainen osallistuja sai vuorollaan pohtia lasten liikuntaseuratoiminnan merkitystä ja lapsilähtöisyyttä. Lopuksi käytiin lyhyt keskustelu iltapäivän aikana esille tulleista teemoista.

Lapsilähtöinen liikuntaseuratoiminta

Lapset liikkuvat Suomessa aivan liian vähän. Siksi on tärkeää puhua lasten liikunnasta ja pohtia, miten sitä saataisiin lisättyä. Kyse on koko yhteiskunnan asiasta. Tärkeää olisi saada erityisesti koulut mukaan: voitaisiinko lasten liikuntaa linkittää esimerkiksi kouluiltapäiviin? Tämä olisi tärkeää, sillä iltaisin lasten liikuntaharrastaminen eriytyy. Osa lapsista ei liiku iltaisin eikä viikonloppuisin juuri lainkaan. Koulujen kautta tavoitetaan kaikki lapset. Jo nyt kouluissa on tehty hyvää työtä, mm. Liikkuva koulu on ollut hyvä asia ja mahdollistanut myös liikuntaseuroille pääsyn kouluihin. Koulu on siis tärkeä lasten liikkumisen ympäristö, mutta vielä tarvittaisiin ”kokonaiskartta” lasten liikuntaympäristöistä, johon sisällytettäisiin esim. koulujen ap/ip-toiminta, liikuntaseurat, kerhot jne. Tämä auttaisi jäsentämään, mitä tapahtuu missäkin lasten liikunnan suhteen.

Uhkana lasten liikuntaseuraharrastamisessa on eriarvoisuus. OKM on tehnyt selvityksen lasten yhdenvertaisista mahdollisuuksista harrastaa¹ ja nyt aiheeseen liittyen on perustettu työryhmä pohtimaan asiaa. Kyse on siitä, että liikunnasta on tullut kovin organisoitua ja monissa liikuntaseuroissa toiminta on nykyisin lähes liiketoimintaa. Seuratoiminta on myös pedagogisoitunut ja voidaankin kysyä, onko se jo liian koulumaista, jolloin lasten oma-aloitteisuus kärsii? Lasten liikunnan tulisi kuitenkin olla paljolti omaehtoista, ei vain liikuntaseuroissa tapahtuvaa. Liikuntaseuratoiminnan kautta lapset eivät saa riittävää määrää liikuntaa. Lisäksi autossa istutaan pitkiäkin aikoja, jotta päästään seuratoimintaan. Ylipäätään liikuntaseuraharrastamisessa tulisi tunnistaa kilpailullisuuden ohella sen sosiaalinen puoli. Lapsille vertaisuudet ovat tärkeitä ja seuratoiminnassa luodaan pitkäaikaisia ystävyyssuhteita. Liikuntaseuratoimintaan kaivattaisiin lisää myös monipuolisuutta, sillä nyt ollaan liian lajikeskeisiä. Monenlaiset liikuntamuodot, kuten sirkus tai taide tulisi huomioida liikuntana. Leikkilisyttä lisää liikuntaseuratoimintaan!

Matalan kynnyksen liikuntaharrastusryhmiä tarvittaisiin lisää ja niitä tuetaankin OKM:n toimesta. Monet lajiliitot kuitenkin kritisoivat tätä. Matalan kynnyksen toimintaan on huomattavasti vaikeampi saada ohjaajia kuin ”korkeamman” tason toimintaan. Ylipäätään pitäisi hyväksyä se, että lapset ja nuoret ovat liikuntaseuroissa mukana erilaisin tavoittein: jotkut pyrkivät maailmanmestariksi ja jotkut haluavat vain osallistua. Kilpailullisuus kuuluu urheiluun ja liikuntaan ja on tärkeä motivaation lähde monille lapsille ja nuorille. Toisaalta on lajeja, joissa tavoitteena voi olla oma kehittyminen, esimerkiksi kamppailulajit sekä viime aikoina suosittu Pokemon GO ja frisbeegolf. Lasten omaa suhtautumista kilpailullisuuteen on tutkittu. Lapsista 20 % pitää kilpailullisuutta hyvänä juttuna ja vastaava määrä pitää sitä huonona asiana. Noin kolmasosalle lapsista kilpailullisuus on ok eli heillä on suhteellisen neutraali asenne sitä kohtaan.

Nuorten liikuntaseuratoiminnan lopettamisilmiö on ollut jo pitkään tiedossa. Lopettaminen voi johtua monesta syystä, mm. harrastamisen hinnasta, liiallisesta vakavoitumisesta tai vain siitä, että elämään tulee muita mielenkiintoisempia asioita. Pitäisikö miettiä, mikä on tavoite siinä hetkessä? Halutaanko nuoret pitää mukana, vai tyydytäänkö siihen, että niin iso osa nuorista lopettaa? Jos nuoria halutaan pitää myöhempään mukana, pitää toimintaa muuttaa niin, että harrastaminen ilman suurempia tavoitteita on mahdollista. Ylipäätään harrastamisen ja tavoitteellisen urheilun välinen raja ei saisi olla

¹ Katso selvitys osoitteessa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75186>

liian suuri. Siinä vaiheessa, kun nuori pohtii lopettamista, suuri merkitys on myös ohjauksella. Enemmän tukea tarvittaisiin nimenomaan 10–17-vuotiaille.

Liikuntaseuratoiminnan tulisi aina perustua eettisille periaatteille, kuten yhdenvertaisuudelle. Eettisiä linjauksia tarvitaan, mutta ne eivät saa jäädä paperille. Eettisten periaatteiden pitäisi olla luonnollinen osa toimintaa ja niitä tulisi myös jatkuvasti kehittää. Kyse on tahtotilasta. Yksi eettinen asia on seurata seuratoiminnan laatua ja laatusuositukset ovatkin jo olemassa². Mutta näkyvätkö hyvät periaatteet, esimerkiksi lasten yksilöllinen huomioiminen ja lasten kuunteleminen käytännössä ja ohjaajien koulutuksessa? Esimerkiksi taitoluistelussa perinteiset valmentamisen periaatteet (valmentaja puhuu, lapset kuuntelevat) pitävät edelleen pintansa. Toisaalta esimerkiksi Taekwondoliitossa pohditaan paljon juuri ohjaamisen menetelmiä. Hyviä hankkeita ja pilotteja on tehty, mutta haasteena on saada tuloksia käytäntöön. Myös tietoperustaiset linjaukset toistuvat, mutta miksi niitä ei oteta vakavasti ja viedä käytäntöön? Ongelmana liikuntaseuroissa on se, että ei nähdä oman laatikon ulkopuolelle. Lapsilähtöinen toiminta vaatii tietoa ja koulutusta. Esimerkiksi vapaaehtoisille voitaisiin seuroissa jakaa materiaalia aiheeseen liittyen.

Lasten osallisuus ja vanhempien rooli

Lasten ääntä pitäisi saada liikuntakentällä enemmän esille. Tällä hetkellä toiminta on aikuisjohtoista. Mikä olisi lasten vaikuttamiskanava? Tähän ei vielä ole vastauksia ja osallisuus voitaisiin ottaa teemaksi esimerkiksi LIITU-tutkimuksessa³. Erityisesti etnografista tutkimusta tarvittaisiin. Kouluissa oppilaiden ääni kuuluu nykyisin Kouluterveyskyselyn mukaan paremmin – samanlaista muutosta tarvittaisiin liikuntaseuratoiminnassa. Seuratukihakemusten näkökulmasta liikuntaseuroissa ollaan kuitenkin vielä kaukana lasten äänen kuulemisesta. Seuratoiminnassa kuuluu usein vanhempien, ei lasten ääni. Esimerkiksi iän myötä harrastustunnit usein lisääntyvät, mutta huomaako kukaan kysyä lapselta, mitä hän haluaa ja haluaako hän todella harrastaa enemmän? Nuoret voisivat itsekin ohjata toimintaa, jolloin toiminta olisi suoraan nuorista lähtevää.

Vanhat lajit eivät innosta lapsia ja nuoria osallistumaan. Kyse ei ole siitä, että nuoret olisivat muuttuneet, vaan siitä, että liikuntaseurojen aikuiset ja myös lajiliitot ovat usein liian kaavoihin kangistuneita. Pitäisi antaa lapsille ja nuorille mahdollisuus innovoida itse uusia lajeja ja liikuntamuotoja ja kysyä, mitä he itse haluavat harrastaa. Lapsille lähiliikuntapaikat ovat tärkeitä ja niihin on panostettukin viime vuosina paljon. Kuitenkin enemmän tarvittaisiin lapsia mukaan myös suunnittelemaan liikuntapaikkoja. Erityisesti liikuntaseuraharrastamisessa ja liikuntapaikkojen suunnittelussa tulisi huomioida liikuntaesteisten lasten osallisuus. Seuratoimintaa tulisi muuttaa, jotta myös heillä olisi paremmat mahdollisuudet osallistumiseen.

Lasten liikuntaseuraharrastamisen ytimessä on perhe. Vanhemmat ostavat liikuntaseuroilta palvelua ja usein liikuntaseurojen toiminta on kuin liiketoimintaa. Siksi myös vanhempien odotukset liikuntaseuratoimintaa kohtaan ovat niin korkealla: laadusta maksetaan mielellään. Lasten harrastaminen on useimmiten vanhempien harrastamista: vanhemmat kускаavat, tukevat ja rahoittavat. Nykyisin unohtuu helposti se, että liikuntaseuratoiminta on lopulta yhdistystoimintaa, jossa vanhempien tulisi itse olla mukana. Enemmän tarvittaisiinkin pohdintaa siitä, mikä on vanhempien rooli lasten liikuntaseuraharrastamisessa. Vanhemmille pitäisi olla mielekästä tekemistä lasten harrastamisen ajaksi. Jos hyviä käytänteitä on jo olemassa, niitä pitäisi saada esille.

Lasten liikuntaseuratoiminnan merkitys ja muutostarpeet

² Lisää tietoa Sinettiseuroista: <https://www.olympiakomitea.fi/seuratoiminta/laatusurat/sinettiseurat/tietoa-sinettiseuroista/>

³ Katso LIITU-tutkimus osoitteessa <https://www.jyu.fi/sport/laitokset/tutkimusyksikot/tetk/liitu>.

Harrastamisen eetos esimerkiksi poliittisessa keskustelussa on vahvistunut, myös kritiikittömästi. Paljon puhutaan siitä, että jokaisella lapsella tulisi olla jokin harrastus. Maakunta- ja SOTE-uudistuksen myötä lasten harrastaminen ja liikunnan tukeminen onkin kuntien tehtävien ytimessä. Liikuntaseuratoiminnan vastuu on suuri, sillä sitä kautta tavoitetaan suurin osa, noin 70–80 %, eri ikäluokista.

Keskustelussa tunnistettiin monenlaisia muutostarpeita liikuntaseurajärjestelmään liittyen. Ensinnäkin haasteena on nykyisin nuoriso- ja liikuntapuolen yhteistyö. Yhteistyöllä voitaisiin saada paljon aikaiseksi, mutta nyt nuoriso- ja liikuntatoimi vaikuttavat eriytyneen. Esimerkiksi nuorisotilat ja -talot voisivat tehdä enemmän yhteistyötä liikuntaseurojen kanssa. Toinen haaste liittyy tietoaukkoon pienimpien lasten kohdalla. Erityisesti pienet lapset ovat jääneet katveeseen liikunnan tutkimuksessa. Kuitenkin yhä pienemmät lapset viedään seurojen toimintaan mukaan. Aiheeseen liittyen nousee esille monenlaisia kriittisiäkin, selvittämistä kaipaavia kysymyksiä. Esimerkiksi kenen valinta laji ja seuratoiminta ovat pienten lasten kohdalla?

Lajiliitoissa ja seuroissa tarvittaisiin muutoksia. Lajiliittojen tulisi keskittyä enemmän tukemaan seuroja, ei ohjaamaan. Muutos lähtee usein ruohonjuuritasolta. Liikuntaseuroilla ei välttämättä ole resursseja järjestää monenlaista ja monentasoista toimintaa. Ei ole ohjaajia eikä tiloja. Siksi tarvittaisiin enemmän seurojen välistä yhteistyötä. Seurat voisivat enemmän profiloitua ja esimerkiksi laittaa nettisivuilleen tietoa oman seuransa toiminnasta ja sen tavoitteista. Näin on tehtykin esimerkiksi Jyväskylässä. Seurojen tulisi myös uudistaa toiminnan aikatauluja ja rytmiä. Esimerkiksi tyypilliset kesätauot eivät toimi lasten kannalta ollenkaan.

Harrastamisen hinta on yksi pohtimisen paikka. Raha ei saisi olla esteenä lasten ja nuorten liikkumiselle ja harrastamiselle. Nykyisin on kuitenkin huolestuttavaa kehitystä esimerkiksi siinä, että yhä useammin kuntien liikuntapaikat ovat maksullisia. Yksi vaihtoehto olisi poistaa kilpailumaksuja ja turhia maksuja, esimerkiksi huoltajilta. Taloudellisesta näkökulmasta on myös tärkeää, että saatavilla on riittävästi lähiliikuntapaikkoja. Kaikissa perheissä ei ole mahdollisuutta kuskata autolla lapsia harrastuksiin.

Liikuntaseuratoiminnassa koetaan valitettavasti väkivaltaa. Lapsiuhritutkimuksen mukaan tytöistä 22 % ja pojista yli 30 % kokee henkistä väkivaltaa ohjaajan taholta. Myös fyysistä väkivaltaa ilmenee. Väkivaltaa kokeneet lapset ovat usein poikia ja yläkouluikäisiä. Lisäksi heidän taustalla painottuu usein perheen huono-osaisuus. Väkivallasta tulisi puhua paljon enemmän, jotta väärinkäytöksiä ei ohitettaisi. Kyse on kuitenkin hankalasta asiasta, sillä seuratoiminnassa ohjaajat ovat usein vapaaehtoisia ja tekevät työtä sydämellään. Vuonna 2014 voimaan tulleen lain mukaan lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostausta voidaan selvittää⁴, esimerkiksi liikuntaseuratoiminnassa. Vaikka riskejä varmasti on, ei rikostaustaa useinkaan tarkasteta. Tässä olisi konkreettinen kehittämisen paikka.

---

⁴ Katso lisää

<http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tiedotteet/2014/05/lakilastenkansatoimivienvapaaehtoistenrikostaustanselvittamisestatulivoimaan1.5.2014.html>.